

Věra Pelzbauerová

**Dějiny částí Prahy
jako dějiny
farních obvodů**

VOLVOX GLOBATOR

Věra Pelzbauerová

Dějiny částí Prahy
jako dějiny
farních obvodů

VOLVOX GLOBATOR

PRAHA2008

Věra Pelzbauerová

Dějiny částí Prahy jako dějiny farních obvodů

Copyright © Věra Pelzbauerová, 2008

ISBN 978-80-7207-951-3

Vydalo nakladatelství & vydavatelství

VOLVOX GLOBATOR

Prvního pluku 7, 186 00 Praha 8

<http://www.volvox.cz>

v roce 2008 celkově jako 796. publikaci

Odpovědná redaktorka Tereza Houšková

Obálka Luboš Drtina

Fotografie Vít Houška

E-knihu připravil purehtml.cz

Adresa knihkupectví VOLVOX GLOBATOR:

Štítného 16, 130 00 Praha 3

Úvod

Současná Praha vznikala postupným spojováním menších či větších vesniček a městeček.

První krok v tomto směru udělal v 1. polovině 13. století český král Václav I., který dal základ městské části od 14. století nazývané Staré Město pražské. Jeho syn Přemysl Otakar II. postupoval podobně, avšak na druhém břehu řeky Vltavy, kde r. 1257 takto založil Nové Město pod Pražským hradem, od 14. století až do konce 19. století zvané Menší Město pražské a nyní Malá Strana. Do podoby Malé Strany zasáhl též Karel IV v 60. letech 14. století posunutím její hranice jižním směrem a zahrnutím do Malé Strany dalších do té doby samostatných osad.

Velkým zakladatelským počinem Karla IV bylo r. 1348 založení Nového Města pražského. Tím na několik staletí vytváření větších územních celků končí. Po r. 1848 se některé sousední obce slučují, aby mohly vytvořit politickou obec se samosprávou.

Roku 1918 vznikla československá republika s hlavním městem Prahou, která se stala r. 1920 předmětem zákona o Velké Praze, jímž se principiálně změnila hranice Prahy. Další už méně výrazné změny proběhly po 2. světové válce, a to v několika etapách. Pro současnou dobu jsou spíše typické odstředivé síly v některých okrajových částech Prahy, které se dosud nestaly organickou součástí Prahy.

Je zajímavé, že mnohé části Prahy si dodnes udržely své typické rysy. Svými specifiky tak obohacují město Prahu, která určitě není monolitem. Každá část Prahy přinesla do svazku Prahy své zkušenosti, své dějiny, na něž bychom neměli zapomínat. Tato knížka je pokusem o osvěžení paměti o osudech částí Prahy, až do r. 1848 v podstatě odvozovaných z osudů jejich vrchností, jimiž býval panovník, šlechtic či církevní instituce.

Hranice částí Prahy doznávaly jisté změny dosti často, a to v souvislosti se změnami vrchností. Stabilitu si po staletí však

zachovávaly v rámci částí Prahy farní obvody, které nebyly určitě jen formálními církevními organizačními jednotkami, ale proudil v nich každodenní život jejich obyvatel. Z důvodu relativní neměnnosti farních obvodů jsou v této publikaci pojaty dějiny částí Prahy jako dějiny farních obvodů.

Zajímá-li se čtenář např. o Žižkov, má možnost toto téma vyhledat v obsahu na konci knihy, kde se dozví, že na území Žižkova jsou tři farnosti s vlastními dějinami. Kdyby ho ale zajímala jen část Žižkova, třeba okolí kostela sv. Anny, nahlédne do abecedního seznamu farností, kde najde kostel sv. Anny. Protože převaha pražských kostelů byla éi je kostelem farním, dočte se čtenář v této publikaci téměř o všech kostelech na území Prahy a jejich okolí.

čtenáře prosím o toleranci k případným nedostatkům publikace, která je prvním pokusem o zpracování této problematiky, na jehož nezbytnost mne upozornila paní Věra Běhová, knihovnice Muzea hlavního města Prahy. Věřím, že čtenář se mnou souhlasí, že je třeba pí Běhové za tuto inspiraci poděkovat. Paní Běhové děkuji také za mimořádnou trpělivosti i zaujatost pro vyhledávání a posuzování často velmi protichůdných pramenů. Dále děkuji svým kolegům a přátelům za to, že mi několik let dodávali odvahu pro tuto velmi zajímavou, ale též náročnou práci. V neposlední řadě děkuji ing. Věře Hovorkové za pečlivý převod rukopisu do počítačové formy.

Praha, březen 2005

Věra Pelzbauerová

Bohnice

Farnost sv. Petra a Pavla

Dne 30. května r. 1158 očekával nedávno postavený kostel sv. Petra (později i sv. Pavla) v Bohnicích velkou návštěvu. Mezi hosty byl především zakladatel tohoto kostela, probošt Kapituly vyšehradské Gervasius. Ten, ač představitel významné církevní instituce, nebyl nejvýznamnějším účastníkem slavnosti. Přišel i biskup pražský Daniel. Tím nejvýznamnějším hostem byl bezesporu královský manželský pár: Vladislav I. a jeho choť Judita Durynská. Královský titul byl pro oba ještě vzácností. Vždyť Vladislav byl teprve druhým panovníkem, v tomto státu, který titul získal, a to před necelým půlrokem.

Biskup Daniel I. přišel s velkými dary pro kostel. Za ty byly považovány ostatky svatých, které biskup Daniel vložil do oltářů tohoto kostela a tím vlastně kostel vysvětil. Aby se na tuto událost po věky pamatovalo, biskup vydal o všem listinu, jejíž obsah stvrdil svým podpisem král Vladislav i jeho choť. Listinu chovali v kostele jako klenot. Zřejmě v husitské revoluci z obavy před zničením byla ukryta a byla nalezena až v 90. letech 18. století při rozebírání hlavního oltáře. Listina zůstala v Bohnicích do r. 1905. V současné době je v Archivu

hlavního města Prahy. Je to jeho nej starší autentická listina.

Událostí z května r. 1158 však dějiny Bohnic nezačínají. Bohnice jsou zmíněny již r. 1088 v zakládací listině Kapituly vyšehradské.

V listině není přímo jméno Bohnice, ale jméno, které je velmi připomíná. Listina je sice psána latinsky, ale místní jména se v ní česky skloňují. Je tam tedy „V Boghcích“. Toto jméno je téměř nevyslovitelné, což napovídá, že písař udělal chybu. Ale jakou? Jaké bylo tedy původní jméno této osady?

První prokazatelnou vrchností Bohnic, když nepočítáme panovníka, univerzálního vlastníka země, byla Kapitula vyšehradská. Kapitulu zastupoval její představitel, probošt. Zřejmě nejdůležitějším proboštem Kapituly vyšehradské, který byl současně bohnickou vrchností, byl Jindřich Břetislav, pocházející z kouřimské boční větve Přemyslovců. Dne 23. 5. 1182 byl Jindřich Břetislav vysvěcen na biskupa pražského. Ale tím jeho kariéra nevrcholila. Dal si vyšší cíl: stát se českým knížetem. V srpnu r. 1193 shromáždil vojsko, které táhlo proti Přemyslu Otakarovi I. V tom ho podporoval císař Říše římské Jindřich VI., který v červnu r. 1193 sesadil Přemysla Otakara I. z trůnu kvůli Přemyslově účasti na vzpouře proti Jindřichovi VI. Císař Jindřich VI. dal Čechy i Moravu v léno Jindřichu Břetislavovi. Vojsko Jindřicha Břetislava nakonec nebojovalo, protože vojsko Přemysla Otakara I. ho zradilo. Po sesazení markraběte moravského Vladislava se konečně v červnu r. 1194 Jindřich Břetislav plně ujal svého léna. Ačkoliv nikdo proti němu veřejně nevystupuje, vnímá Jindřich Břetislav skryté nepřátelství a necítí se v této zemi dobře. Proto jede v červnu r. 1197 za císařem pro radu, dojel však jen do Chebu, kde zemřel.

Je zajímavé, že osud Bohnic na začátku bezprostředně ovlivňovali tři panovníci: král Vratislav I., král Vladislav I. a kníže Jindřich Břetislav.

Kapitula vyšehradská byla bohnickou vrchností více než 100 let.

V 1. polovině 13. století mají Bohnice novou vrchnost: klášter benediktinek od kostela sv. Jiří na Pražském hradě. Proč došlo k této změně církevních majitelů, není známo. Stejně tak není jasné, z jakého

důvodu předala později církev Bohnice měšťanům pražským.

V r. 1360, tedy za vlády Karla IV, je vrchností Bohnic Pešl (Petr) Bohuslavův z rodu Olbramoviců. Ti měli kolébku svého rodu na Chebsku. V r. 1264 přichází z Chebu na území Prahy Menhart. Podle jeho nejstaršího syna Wolframa se začalo jejich rodu říkat Wolframovici či Olbramovici. Olbramovici se intenzivně zapojili do dění v našem státě. S hráli významnou roli ve dvou rizikových etapách dějin, a to po smrti Přemysla Otakara II. a po smrti Václava III. Ačkoliv byli původem Němci, vyzvali k odporu proti Otovi Braniborskému. Iniciovali sepsání dohody proti Otovi Braniborskému. Přispěli finančně k úhradě částky vyžadované Otou Braniborským za péči o královici Václava, bez níž nechtěl Ota Braniborský budoucího krále Václava II. propustit. Po smrti Václava III. v době vlády Jindřicha Korutanského organizovali tábor odpůrců proti němu a pak napomohli tomu, že Jindřich Lucemburský vyslal svého syna Jana za manžela Elišky Přemyslovny.

Olbramovici si kladli i další významné úkoly. Např. otec majitele Bohnic, pana Pešla, založil a financoval špitál na břehu řeky Vltavy s kaplí Šimona a Judy, který po přestavbách v podobě nemocnice existuje dodnes. Karel IV jim dal do zástavy Křivoklát. Měli podací právo ke kostelu sv. Mikuláše na Starém Městě pražském.

V r. 1393 si koupil Bohnice Petr Bojmička, jehož rodina vlastnila Bohnice do husitské revoluce. V husitské revoluci je vrchností Staré Město pražské. Mezi dalšími majiteli jsou různí pražští měšťané, ale také např. rod Vratislavů z Mitrovic.

Na konci 16. století kupuje Bohnice nejvyšší purkrabí Adam z Hradce, a to pro úřad nejvyššího purkrabího Království českého. Nejvyšší purkrabí byli bohnickou vrchností 200 let. Zde uvedeme zmínku jen o jednom z nich, a to z důvodu jeho přímého osobního spojení s bohnickým kostelem. Jmenoval se Bernard Bořita z Martinic. Byl to syn Jaroslava Bořity z Martinic, který byl jednou z obětí defenestrace r. 1618. Funkci nejvyššího purkrabího zastával v 2. polovině 17. století. Pan purkrabí velmi uctíval Pannu Marii

Oettingen-skou. Dokonce šel tak daleko, že si nechal na své vinici na Břevnově postavit věrnou kopii bavorského poutního kostela z Oettingenu. Tu pak daroval řádu teatinů (kajetánů), kteří si vedle kostela vybudovali klášter, jehož budova je známá jako Kajetánka. Z kostela zůstalo jen malé torzo, v němž bylo kdysi pohřbeno srdce pana Bořity. Hluboký vztah k Panně Marii Oettingenské projevili pan z Martinic i v bohnic-kém chrámu, jemuž věnoval plastiku Panny Marie Oettingenské, která je kopií této poutní Madony a pochází již ze 16. století.

Nejvyšší purkrabí byli zdejší vrchností až do vlády Josefa II., jemuž se nelíbilo, že státní úředník je současně pozemkovým vlastníkem, a proto purkrabský majetek převzal pro královskou korunu. Tak byl Josef II. čtvrtým panovníkem, s nímž byl úzce spojen osud Bohnic. Po smrti Josefa II., r. 1791, se stal novou a již poslední vrchností Bohnic zemský zastupitelský sbor, tzv. čeští stavové.

Od r. 1849 byly Bohnice samostatnou politickou obcí, která byla r. 1922 podle zákona o Velké Praze z r. 1920 připojena ku Praze.

Ačkoliv dějiny Bohnic začínají r. 1088, neznamená to, že teprve v té době zde začíná také osídlování. Území Bohnic bylo oblíbené lidmi už v před slovanské době. Slované si vybrali toto místo v 6. století. Prokazatelně zde již v 8. století bylo velké slovanské hradiště, a to v části Bohnic nazývané Zámka. Není tudíž překvapující, že i kostel sv. Petra a Pavla patří k nejstarším kostelům u nás. Byl vystavěn ve 12. století Kapitulou vyšehradskou; konkrétně budovatelem kostela byl zmíněný probošt Gervasius. Kostel byl postaven v románském slohu. Dá se předpokládat, že i další stavební slohy ovlivnily jeho podobu. Radikální přestavba však proběhla až r. 1805. Ta ale nesmetla zcela původní románskou stavbu, o čemž se přesvědčujeme při výstupu na kůr.

Na první pohled se zdá, že vnitřní výzdoba kostela tvoří jednotný barokní celek. Ve skutečnosti mnohá umělecká díla patří až do období po 2. světové válce a jsou spojena s uměleckou dvojicí František Kotrba a Vilma Vrbová-Kotrbová. Též hlavní oltář jen baroko

připomíná. Byl dodán teprve r. 1905 firmou Bušek a synové, pracující na Sychrově. Obraz pro hlavní oltář vytvořil výborný portrétista František Tkadlík, který byl i ředitelem Akademie výtvarných umění. Na obraze jsou zpodobněni oba patroni chrámu, a to stojící sv. Pavel, který něco vypráví sedícímu sv. Petrovi, který se chystá to zapsat. K patronům kostela se vztahují i dva obrazy od Františka Kotrby a Vilmy Vrbové-Kotrbové v hlavní lodi. Autoři na nich nejen zachytili jejich idealizované podoby, ale i některé jejich myšlenky obsažené v Bibli. U sv. Pavla padl výběr na krásná slova o významu lásky pro život člověka.

Na čestném místě hlavního oltáře jsou sochy dvou protimorových patronů, sv. Sebastiána a sv. Rocha. S morovou epidemií souvisí také zajímavá mramorová kroupka, kterou v době morové epidemie r. 1680 daroval kostelu ovenecký purkrabí, jak je na ní česky psáno. (Šlo asi o Zadní Ovenec, nyní Tróju.)

Kostel sv. Petra a Pavla byl od svého vysvěcení v r. 1158 kostelem farním. Po bitvě na Bílé hoře sice farnost obnovena nebyla, avšak bohoslužby se zde nadále konaly pravidelně. Docházel sem kněz od kostela Matky Boží před Týnem. Od konce 17. století zajišťovali duchovní službu františkáni od Panny Marie Sněžné. V r. 1702 byla obnovena farnost v Liboci a Bohnice byly k Liboci přifařeny. Vzdušnou čarou to bylo sice nedaleko, prakticky však vzhledem k terénu (skalnatým břehům řeky Vltavy a Vltavě samé) byl kostel obtížně dosažitelný. Naštěstí už v r. 1738 byla bohnická farnost obnovena.

Na okraj vyprávění o Bohnicích jsme si nechali jednu zajímavost. Kdo by nevěděl, co je to Nobelova cena. Její zakladatel, Alfred Bernhard Nobel, pracoval v 70. letech 19. století v Bohnicích. V r. 1870 získal totiž souhlas, aby při řece Vltavě na katastru Bohnic zřídil továrnu na dynamit. Její zavedení do provozu Nobel osobně vedl.

Braník

Farnost sv. Prokopa

Jméno Braník má základ ve slově obranný. Kdysi totiž nad řekou Vltavou byl v místech Braníka obranný val, který sloužil k ochraně vodní cesty. V průběhu času se zdejší přírodní prostředí zásadně změnilo. Ještě před rokem 1300 byla velká část území Braníka pokryta skalami spadajícími až do řeky. Vltava protékala úzkým údolím s velkými výškovými rozdíly koryta. Proto na řece zde byla peřej nebo spíše vodopád, který nedokázali ani zruční voraři překonat. Cesta vorů tudíž končila nad vodopádem. Příroda zde tak vytvořila vlastně povinné překladiště zboží a též ideální místo pro výběr cla. Pod vodopádem byly pak připraveny další vory, na nichž bylo už zboží dopraveno do cüe.

Na Vltavě bylo 7 míst, kde se vybíralo clo. V Bránice bylo místo předposlední a na Výtoni poslední. Clo bylo příjmem panovníků. Ti však občas darovali výběr cla institucím či jednotlivcům. Např. r. 1366 svěřil Karel IV. výběr cla Kapitulě svatovítské.

S příchodem rodu Lucemburků do naší země nastává rozvoj pražských měst, který je panovnickým rodem velmi podporován.

Měšťané jednak představují své domy tak, že dřevěné části nahrazují částmi kamennými, jednak staví nové kamenné domy. Potřeba stavebního kamene rychle roste. Naštěstí pro kámen není třeba jezdit příliš daleko. Výborný je i v Bráníce. Jan Lucemburský v r. 1320 dává pražským měšťanům privilegium těžít kámen všude a neplatit žádnou odměnu maji-těům pozemků, které se mění v lomy. Zpočátku je branický kámen využíván přímo. Později se shledalo, že z tohoto vápence lze vyrobit výborné vápno. Vápenec se dováží ke zpracování do Opatovic. A tak skal soustavně ubývá. Poslední radikální zásah do krajiny provedli v letech 1741–43 Francouzi, kteří sem byli pozváni českým panovníkem Karlem Albrechtem Bavorským. Ti vylámali široké pásmo skal podél Vltavy, aby tam vybudovali hlavní silnici spojující Čechy s Bavorskem.

Poprvé se o Braníce, tehdy nazývaném Brannik, píše ve fundační (zakládací) listině Kapituly vyšehradské, kterou vydal r. 1088 český král Vratislav I. Podle této listiny panovník však nepředal Kapitulě vyšehradské celý Braník. Vrchností zbytku Braníka byly české kněžny. Před rokem 1222 se vlastnická struktura Braníka změnila, takže v tomto roce už může král Přemysl Otakar I. uvést, že celý Braník patří Kapitulě vyšehradské. Zřejmě to ale nebyla ještě definitivní podoba středověké vlastnické struktury Braníka, protože v r. 1271 se k Braníku hlásí choť Přemysla Otakara II., Kunhuta. Královna Kunhuta předala příjmy z Braníka řádu Křižovníků s červenou hvězdou pro jejich špitál u Juditina mostu. V r. 1328 Eliška Přemyslovna dává lesy kolem Braníka do zástavy řádu Německých rytířů se sídlem u kostela sv. Benedikta na Větším Městě pražském. Němečtí rytíři převedli zástavu na měšťanskou rodinu Duršmídů. Duršmídové nechali část lesů vykácet a na jejich místě založili vinice.

Je otázka, jakým způsobem získala část Braníka Kapitulá Pražského kostela. Jisté však je že r. 1330 Kapitulá Pražského kostela neboli Kapitulá svatovítská prodala svůj podíl v Bráníce majiteli Krče, Moravcovi. Před husitskou revolucí se o Braník dělí tito vlastníci: Kapitulá vyšehradská, panovnice a pražští měšťané.

Zkusme ze střípků historie vytvořit jakousi představu o dějinách Braníka. Začněme tou částí Braníka, která v r. 1330 náležela Kapitulě vyšehradské. V1. polovině 16. století byl jejím majitelem Jan Choceňský. Byl to významný staroměstský patricij bydlící v domě „U zlatého prstenu“. (Nyní tam sídlí Galerie hlavního města Prahy.). Byl současně pozemkovým vlastníkem. Tím se však jeho činnosti neuzavíraly. Působil ještě jako učitel na lékařské fakultě Karlovy univerzity a ve své tiskárně vydával odbornou literaturu z oblasti medicíny a teologie. Sám vlastnil slavnou knihovnu, kterou odkázal kostelu Matky Boží před Týnem. Majetek pana Choceňského v Bráníce byl po jeho smrti v r. 1545 převeden na Staré Město pražské. Pan Choceňský však uvedl podmínku, že příjmy z Braníka bude Staré Město pražské předávat kostelu sv. Jiljí a jeho škole. Tuto podmínku skutečně Staré Město pražské plnilo.

Staré Město pražské mělo v Bráníce i jiné majetky. Tý získalo začátkem husitské revoluce jako konfiskáty původně náležející Kapitulě vyšehradské a královně Žofii. Zikmund ale vše Starému Městu pražskému odebral, a tak pak velká část Braníka byla vlastněna panovníky. Král Jiří z Poděbrad ji dal do zástavy bývalému vlastníkovi – Starému Městu pražskému. Protože se jeho nástupci, Vladislavu Jagelonskému, nepodařilo zástavu vyplatit, propadla tato část Braníka. ve prospěch Starého Města.

V roce 1547 podlehl majetek Starého Města pražského konfiskaci. Z podnětu samotného panovníka Ferdinanda I. si Braník coby konfiskát koupil jeho osobní sekretář Florián Griespek z Griespachu. Do roka, tj. r. 1549, jej však prodal Janu Domažlickému, měšťanovi pražskému.

V r. 1578 opět projevil zájem o Braník Staré Město pražské a skutečně jej získalo. Později si Staré Město koupilo i svůj bývalý majetek v sousedních Modřanech. Tak se vytvořila situace, kdy titíž majitelé, resp. uživatelé, a to Staré Město pražské a kostel sv. Jiljí, měli příjmy ze dvou sousedních vsí. V zájmu sjednocení majetku a vytvoření větších ekonomických celků proběhla v r. 1593 transakce

spočívající v tom, že farář od kostela sv. Jiljí předal svůj modřanský majetek Starému Městu a zastupitelé Starého Města předali staroměstský majetek v Bráníce faráři od kostela sv. Jiljí. A tak se stalo, že od r. 1593 byli univerzální vrchností v Bráníce faráři od kostela sv. Jiljí.

Po bitvě na Bílé hoře Ferdinand II. zasáhl do záležitostí církve tím způsobem, že odebral účastníkům stavovského povstání patronáty, resp. podací práva nad kostely. To se dotklo i kostela sv. Jiljí, nad nímž mělo v té době patronát Staré Město pražské. V r. 1626 daroval Ferdinand II. kostel sv. Jiljí včetně pozemků kolem kostela řádu dominikánů. Tím automaticky přešel Braník též do vlastnictví řádu dominikánů. Ti v krátké době postavili v místě kdysi tvrze a později staroměstského dvora letní rezidenci stojící tam dodnes. Také v Bráníce založili později populární Branický pivovar.

V r. 1662 dominikáni prodali branické panství tehdy velmi bohatému Starému Městu pražskému, které obdrželo velké peníze od Ferdinanda III. jako odměnu za hrdinství Staroměstských ve třicetileté válce. Branické panství spojilo Staré Město s panstvím v Libni, kde bylo správní centrum. Staré Město, resp. pak od r. 1784 Praha byly posledními branickými vrchnostmi. Dominikáni sice prodali Branické panství, ale ponechali si v Bráníce objekty, které tam vybudovali, a to rezidenci a pivovar.

V r. 1922 se stal Braník součástí Velké Prahy.

Přestože Braník patří k nejstarším původně samostatným osadám na území Prahy, jeho farnost patří k nejmladším. Po staletí byl Braník přiřazen ke kostelu sv. Archanděla Michaela v Podolí. Dominikáni umožňovali Branickým, aby se účastnili bohoslužeb v jejich kapli sv. Kříže v rezidenci, a to až do r. 1899, kdy byla kaple zrušena. Branická farnost existuje od 1. ledna 1907.

V r. 1892 byl vytvořen spolek pro výstavbu kostela. Základní kámen kostela byl položen r. 1900. A již 22. září 1901 byl nový kostel vysvěcen. Projekt vypracoval stavební rada Rudolf Vomáčka. V době vysvěcení neměl ještě kostel věž. Ta přibyla r. 1904. Podle legendy o sv.

Prokopovi se vždy sv. Prokop při své cestě ze Sázavského kláštera na Pražský hrad zastavoval v Bráníci, aby si zde odpočinul. Bylo proto logické, že byl branický kostel zasvěcen právě sv. Prokopovi.

V interiéru kostela se setkávají předměty historické s moderními. Např. v podvěží je Ukřižovaný z 18. století, který kontrastuje s novodobým Ukřižovaným od Lud'ka Tichého. Představivost diváka si vyžaduje abstraktní Křížová cesta od Jana Kramářika.

Ještě o jedné umělecké památce v tomto kostele je třeba se zmínit, a to o tzv. Panně Marii Vltavské. Je to vlastně dar řeky Vltavy z r. 1890. Tehdy totiž byla řekou přinesena při velké povodni. Ačkoliv v mnoha novinách byl vytištěn inzerát vyzývající vlastníka této krásné historické plastiky, aby se o ni přihlásil, nikdo se neozval. A tak našla Panna Maria Vltavská své nové čestné místo v kostele sv. Prokopa v Bráníci.

Břevnov

Farnost sv. Markéty

Dějiny Břevnova začínají r. 993. Poprvé se o něm jako o Břevnově píše v zakládací listině Břevnovského kláštera, vydané knížetem Boleslavem II. Listina je však falzum z doby vlády Přemysla Otakara I. V souvislosti s touto listinou prokázali benediktini velkou obezřetnost. Požádali krále Přemysla Otakara I. o potvrzení zakládací listiny. Přemysl Otakar I. vyhověl, a tak vznikla listina, v níž je opis zakládací listiny Břevnovského kláštera a potvrzující dodatek. K listině připojil král svou zlatou pečeť. Tento dokument má mimořádnou historickou cenu.

Území Břevnova se v průběhu času měnilo. Např. podle tzv. stabilního katastru z doby vlády vnuka Marie Terezie, Františka, zahrnoval Břevnov Velký Břevnov, Malý Břevnov, Horní Liboc a Tejnku. V 19. století byla Horní Liboc připojena k Dolní Liboci. Ve 20. století se území Břevnova zvětšilo o plochu sportovních stadionů, které původně náležely do Střešovic.

Nejblíže Břevnovskému klášteru byla Tejnka, která asi vznikla až za vlády Jana Lucemburského kolem poplužního dvora Břevnovského

kláštera. Existuje však i názor opačný, podle něhož Tejnka, hrazená osada, je starší než Břevnovský klášter a právě v této hrazené osadě si benediktini založili poplužní dvůr. Tejnka se rozkládala v podstatě mezi nynějšími ulicemi Bělohorskou a Patočkovou. Jednu dobu se rozlišovalo mezi Starou Tejnkou a Novou Tejnkou. Tejnku připomíná ulice „Nad Tejnkou“. Na území Tejny byly dva slavné zájezdní hostince, a to „Závěrka“ v blízkosti Strahovské brány a na opačném konci „U kaštanu“.

Velký Břevnov, původně ves ulicového typu, byl východně od kláštera, a to kolmo na dvě návrší, Střešovické návrší a Strahovské návrší. Osada byla rozšiřována od doby vlády Karla IV zakládáním vinic s viničnými domky. V 17. století malé viničné domky byly nahrazeny velkými viničnými usedlostmi, z nichž k nejznámějším patří Šlejfer-ka, Petinka a Malovanka.

Druhým významným objektem na území Břevnova byla Kajetánka, čili klášter řádu kajetánů neboli theatinů. Tento řád založil r. 1524 se svými přáteli biskup theatský Jan Petr Caraffa, který byl r. 1555 zvolen za papeže pod jménem Pavel IV. Řád theatinů vytvořil a aplikoval systém křesťanské výchovy dětí a mládeže. S řádem se seznámil r. 1665 nejvyšší purkrabí Království českého, Bernard Bořita z Martinic, když přes naše území procházela skupina členů tohoto řádu, která směřovala na misií do Ruska. Pan z Martinic daroval řádu svou vinici s kaplí na Břevnově i peníze na výstavbu kláštera a kostela na tomto pozemku. Podle jeho přání byl kostel kopií poutního kostela v Öttingu v Bavorsku. Umístění tohoto kláštera nebylo však právě vhodné, protože theatini tam vlastně byli odtrženi od světa. Proto pro ně pan Bernard Bořita hledal vhodnější místo a našel ho v podobě Trauttmansdorfského paláce v blízkosti hradu. K panu z Martinic se připojili další donátoři, jako např. hraběnka Šternberková, kteří společným úsilím postavili pro řád vedle Trauttmansdorfského paláce kostel Panny Marie Einsidelnské. V krátké době ale kostel vzhledem k velkému zájmu veřejnosti o bohoslužby u theatinů nestačil. Byly tudíž shromážděny prostředky na stavbu dalšího kostela v nynější Nerudově

ulici, nazvaného kostel Panny Marie pod ochranou Boží Prozřetelnosti, který je znám jako kostel sv. Kajetána. Řád theatinů přes své společensky významné zaměření nepřežil josefínské reformy. Kostely byly odsvěceny. Nakonec se ale Malostranským podařilo zachránit kostel sv. Kajetána. I Břevnovský klášter a kostel theatinů přestaly koncem 18. století plnit svou původní roli. Začátkem 19. století si Kajetánku koupili Kounicové. Ze zahrady udělali anglický park a pustili se do bourání kostela. To vyvolalo velký odpor Břevnovanů, kterým se podařilo z kostela zachránit alespoň torzo připomínající románskou rotundu.

Od 10. století byl břevnovskou vrchností Břevnovský klášter. Postavení benediktinských poddaných bylo mnohem příznivější než poddaných jiných vrchností. Poddaní byli poměrně svobodní, takže jim úkoly nemohl zadat ani panovník. Benediktini se v duchu hesla „Modli se a pracuj“ nevyhýbali ani fyzické práci. Rozuměli např. zemědělské výrobě a své poddané učili novým metodám v této oblasti lidské činnosti. Kladli velký důraz na vzdělání. Už ve 12. století byla v areálu kláštera škola. Zprvu byly do školy přijímány děti, o nichž se předpokládalo, že jednou jako dospělí vstoupí do řádu. Později jejich školu navštěvovaly všechny děti benediktinských poddaných. Škola byla v blízkosti klášterní brány. Dodnes ji připomínají ořešáky. Prvý ořešák byl vysazen u školy na paměť sňatku Františka Josefa I. s Alžbětou. Stará budova školy pak byla r. 1886 nahrazena novou dodnes stojící budovou, která je nyní od Břevnovského kláštera oddělena hlavní ulicí.

Začátky kláštera byly obtížné. Za pouhé dva roky po založení Břevnovského kláštera Boleslavem II. nechal týž panovník vyvraždit slav-níkovskou Libici, rodiště spoluzakladatele Břevnovského kláštera, sv. Vojtěcha. V klášteře vznikla proto panika a břevnovští benediktini uprchli do kláštera v Panonhalmě v Uhrách. Navrátit se odvážili až za vlády knížete Břetislava I. Ten se stal velkým podporovatelem Břevnovského kláštera, za což se mu dostalo označení „2. zakladatel kláštera“. Od té doby pokračuje stálý vzestup kláštera, který dosahuje vrcholu za Karla IV. Benediktini z Břevnova si zřídili filiální klášter v

Broumově. V té době mají přes 40 poplužních dvorů a přes 80 vesnic. Rozvoj je narušen husitskou revolucí. Avšak benediktini, jako už mnohokrát předtím i teď projeví svou obezřetnost. Odhadli včas vývoj v zemi a všechen cenný movitý majetek přestěhovali do Broumova, kam potom odešlo i vedení řádu a další členové. Jen několik málo benediktinů zůstalo na Břevnově, aby dohlíželi na areál, a ti byli 22. května r. 1420 husity upáleni. Komplex Břevnovského kláštera převzalo Staré Město pražské, které se tak stalo břevnovskou vrchností.

Rok 1436 se považuje za rok skončení husitské revoluce. Tehdy se vlády ujal Zikmund Lucemburský. Ten v duchu smlouvy s husity nevrací husity zkonfiskovaný majetek. V souvislosti s Břevnovským klášterem však udělal jednu z mála výjimek a Břevnovskému klášteru potvrdil jeho majetek v plném rozsahu. Přesto benediktinům se nedostává peněz na to, aby se mohli pustit do odstraňování škod. Obnova komplexu kláštera je zahájena až v 16. století. Když pak je dílo dokončeno, začíná ničení Břevnovského kláštera v souvislosti s třicetiletou válkou.

Roku 1701 se pouští břevnovští benediktini do generální přestavby. Po stránce materiálového zajištění přestavby jsou benediktini soběstační. Kámen těží v lomu na nedalekém Větrníku. Vyrábějí si sami vápno i cihly. Jejich poddaní se tudíž musí učit novým odbornostem.

Století osmnácté je velmi neklidné. Marie Terezie velkou část doby své vlády proválčila v bojích za dědictví po předcích. Ačkoliv od Břevnova je daleko do Vídně, válečné události se jej také dotkly. Roku 1741 si vybral Břevnovský klášter za své dočasné sídlo český král Karel Albrecht Bavorský, jemuž čeští představitelé dali přednost před Marií Terezií. V letech 1741–1742 obsadili Břevnovský klášter francouzští vojáci, kteří přišli na pomoc Karlu Albrechtovi. Při té příležitosti vypálili ves Břevnov. Roku 1744 se do kláštera nastěhovali Prusové a změnili ho v lazaret. V klášteře zemřelo tehdy na 600 vojáků, pro něž bylo vytvořeno pohřebiště hned vedle kláštera. Dodnes se zahradě tam později vzniklá říká Prejzovka. Využití kláštera pro lazaret se pak

opakuje v letech 1757 (opět lazaret Prusů) a r. 1814 v souvislosti s napoleonskými válkami.

Mezi těžké dny se vklínily i dny pěkné, a to když např. klášter navštívila Marie Terezie s chotěm, či vnučka Marie Terezie, Marie Anna. Ta jako členka panovnického rodu měla právo vstoupit i do klauzury. Té se v klášteře tak zalíbilo, že požádala, zda by jí tam mohli benediktini někdy uvolnit část pro pobyt. A skutečně od r. 1797 po 3 léta bydlívala Marie Anna každoročně několik měsíců v Břevnovském klášteře.

Rokem 1848 přestaň být benediktini břevnovskou vrchností; r. 1907 byl Břevnov povýšen na město.

Vraťme se však nyní do 17. století, kdy Břevnovský klášter byl personálně spojen s událostí, která měla dopad na celou Evropu: r. 1602 vnutil Rudolf II. břevnovským benediktinům za opata opata z Řezná Wolfganga Selendera. Tomu se nelíbí, že v Broumově v blízkosti opatské rezidence, součásti tamního filiálního kláštera, si postavili protestanti kostel. Obrací se proto na arcibiskupa Lohelia se žádostí o zákaz činnosti tohoto kostela. Pan arcibiskup dobře ví, že protestantský kostel nebyl postaven protizákonně, a proto o věci nehodlá osobně rozhodnout a záležitost přehrává na císaře Matyáše, který skutečně zakázal bohoslužby v broumovském protestantském kostele. Broumovští se dověděli, kdo byl iniciátorem toho zákazu, a tak když opat Seiender přijel do Broumova, vyhnali ho z města. Tím ale problém ukončen nebyl. Záležitost zákazu činnosti broumovského protestantského kostela spolu se zbouráním protestantského kostela v Hrobu se dostala do programu stavovského sněmu v r. 1618 a byla vlastně jednou z jisker stavovského protihabsburského povstání a zprostředkovaně třicetileté války, která stavovským povstáním začíná. Zdá se, že opat Seiender byl do určité míry konfliktní člověk. Začal např. nejdelší soudní spor v našich dějinách, a to o vodu v Libockém rybníce. Proti sobě stály Břevnovský klášter a Pražský hrad. Spor byl vyřešen až r. 1872 takto: voda patří Hradu, ale ryby v ní Břevnovskému klášteru.

Dějiny břevnovské farnosti začínají spolu s Břevnovským klášterem,